

XI.

Nové příspěvky k poznání fauny pásma D-d₁, středočeského siluru.

Podává J. V. Želízko.

Předloženo v sezení dne 10. března 1905.

Koncem minulého roku byla mi zaslána panem prof. J. J. JAHNEM z Brna k určení kolekce zkamenělin z pásma D-d₁, spodního siluru od *Malých Přílep*, a několik kousků z *Prahy*, a sice z Nerudovy (= Ostruhové) ulice na Malé Straně. Krátce na to, obdržel jsem k témuž účeli od pana prof. C. rytíře PURKYNĚ z Plzně větší zásilku kulovitých konkréci se zkamenělinami od *Siré — Cekova*, a dodatečný material ze známého naleziště od *Ejovic*, kterážto místa náleží rovněž s hora uvedenému pásmu d₁.

Ač některé z těchto lokalit, anebo některé v jich blízkosti se nalézající, uvedeny jsou v literatuře jako naleziště na zkameněliny bohatá, přec seznamy jich nebyly dosud nikde uveřejněny.

Z té příčiny má býti tato přítomná práce jednak dalším novým příspěvkem k poznání fauny pásma D-d₁, jednak i doplňkem k pracem oněch autorů, jež se zkoumáním této fauny zabývali, jmenovitě pak doplňkem předchozích prací, pisatelem této zprávy ve „Verhandlungen“ říšského geologického ústavu čas od času uveřejňovaných.

Že od doby Barrandovy břidlice a konkrerce pásma D-d₁ celou řadu nových druhů zkamenělin poskytly a dosud poskytují, jest známo s dostatek, a proto studium fauny zmíněného pásma jest jedno z nejzajímavějších a nejvděčnějších.

Dříve ještě nežli přikročím k popisu nalezišť a seznamu jich zkamenělin, budiž mi dovoleno vzdáti upřímný dík pp. prof. J. J. JAHNOVI

a prof. C. ryt. PURKYŇOVI, za laskavé zapůjčení dotčeného materialu, jakož i za některé přátelské informace nalezišť samých se týkající.

Malé Přílepy.

Naleziště toto nachází se v úzkém, tak zvaném severozápadním pruhu tmavých, slídnatých osecko-kváňských břidlic pásma D-d₁₇, na jihovýchod směrem k Chrustenicům a poblíže známého naleziště zkamenělin téhož pásma, Lhotky,¹⁾ ssv od Berouna. Jedna část uvedeného severozápadního pruhu těchto břidlic, k západu značné rozlohy nabývajících, táhne se od Lhotky směrem k Malým Přílepům, Drahelčicům, Dušníkům a Chrástánům, kdež se pod cenomanskými vrstvami křídovými ztrácí, načež zase poblíže Motola na den vystupuje a pokračuje směrem ke Kotlářce a Košířům. Odtud táhne se dále přes pravý břeh Vltavy, Nové město pražské, Žižkov, Hrdlořezy, až k Hloupětinu, kdež pod křídovými vrstvami mizí úplně.²⁾

Z profilu, jež podali KREJČÍ a FAISTMANTEL vysvítá, že břidlicové pásmo D-d₁₇ jest u Přílep dosti vyvinuto a dobře přístupno. Tvoří podklad jednak kamenouhelné pánve přílepské, která též z části na vrstvách pásma zahořanského (d₄) spočívá, a jest jednak i podkladem vrstev drábovských (d₂), kteréž celý zmíněný pruh břidlic pásma D-d₁₇ od západu k severu provází.

Z uvedeného naleziště určil jsem následovní druhy zkamenělin:

Trilobiti.

Placoparia Zippei Boeck sp. — Jeden úplný, menší exemplář a část jednoho většího exempláře. Vyskytuje se ve všech skoro dosud známých nalezištích pásma d₁₇.

Aeglina prisca Barr. — Několik dobře zachovalých pygidí. Známá taktéž z různých nalezišť výše uvedeného pásma.

Pteropodi.

Hyolithes sp. — Dva smáčknuté, těžko blíže určitelné kusy.

¹⁾ PERNER: Nové naleziště zkamenělin z pásma D-d₁₇. (Vesmír, r. XXXII. str. 81. Praha 1903.) — ŽELÍZKO: Ueber das neue Vorkommen einer unter-silurischen Fauna bei Lhotka. (Verhandl. d. k. k. geolog. R. A. Nr. 3. Wien 1903.)

²⁾ Viz KREJČÍ — HELMHACKER: Vysvětlení geologické mapy okolí pražského. (Archiv pro přírodověd. prozkoumání Čech, díl VI. Č. 2. Praha 1880.)

Brachiopodi.

Lingula trimera Barr. — Jeden úlomek; BARRANDE uvádí druh tento od Sv. Dobrotivé.

Lingula impar. — Několik exemplárů. Známa rovněž z pře-dešlého naleziště.

Lingula sp. — Několik nezřetelných, těžko blíže určitelných kousků.

Orthis (Orthostrophia) socialis Barr. — Několik exemplárů. Známa z několika nalezišť pásma d_{1γ} a d₃.

Strophomena primula Barr. — Jeden dobře zachovalý exemplář BARRANDE uvádí druh-tento od Sv. Dobrotivé.

Gastropodi.

Temnodiscus pusillus Barr. — Jeden exemplář; hojný v různých nalezištích pásma d_{1γ}.

Temnodiscus sp. — Úlomek jednoho malého exempláře.

Pleurotomaria sp. — Několik malých kousků.

Podobně jako v jiných nalezištích, tak i u Přílepu vyskytují se v břidle pásma d_{1γ} kulovité konkrce, jež dle KREJČIHO a FEISTMANTELA³⁾ vedle kuliček od Oseku, Mýta, Šárky, Modřan a Ouval, mají obsahovati hojné zkameněliny. Které druhy zkamenělin z tohoto naleziště by to byly, není však nikde uvedeno. (V jedné konkrce jež mi byla odtud zaslána, zjistil jsem těžko určitelný zbytek nějakého *graptolita*.)

Ač se i v blízkém nalezišti u Lhotky vyskytuje množství kulovitých konkrceí, přec jsem v nich přes bedlivou pozornost maruě po zkamenělinách pátral.

Naleziště přílepské soublesí petrograficky i faunisticky s profilem nádraží Františkovy dráhy v Praze,⁴⁾ s Ejpovicemi,⁵⁾ Lhotkou, Sv. Dobrotivou a j. Není však na zkameněliny tak bohaté, jako veškerá tuto uvedená naleziště.

³⁾ Orografický a geotektonický přehled území silurského ve středních Čechách. (Archiv pro přírodověd. prozkoumání Čech, dil V. č. 5. Praha 188.5)

⁴⁾ POČTA: O geologickém profilu v nádraží c. k. státní dráhy císaře Františka Josefa v Praze. (Věstník král. české společnosti nauk. Praha 1892.)

⁵⁾ ŽELIZKO: Weitere neue Beiträge zur Kenntnis der Fauna des böhmischen Untersilurs. (Verhandl. d. k. k. geolog. R.—A. Nr. 2. Wien 1902.)

Sirá — Čekov.

Zmíněné naleziště kuliček na zkameněliny bohatých, nachází se v témž severozápadním pruhu temných, slídnatých břidlic pásma D-d₁₇, jako Lhotka a Malé Přílepy, a sice mezi Sirou a Čekovem, ssv od Mýta. Vlastní naleziště, odkud byl pisateli této zprávy material k určení zaslán, jest totiž sám vylovený Čekovský rybník, uprostřed vrstev pásma D-d₁₇, založený, na jehož dně kuličky zkameněliny obsahující byly sbírány.⁶⁾ Následkem toho že konkrece ty dlouho v bahně rybníka ležely, nabyly poněkud jiného vzhledu než ony, které pochází z povrchu některých jiných, známých nalezišť. Jsou tvaru buď kulovitého nebo vejčitého, místy velmi sploštělé, uvnitř barvy šedé, nahnědlé, místy i černé. Z tenkých, sploštělých konkrací nebylo vůbec možno zkamenělin vytlouci, a některé větší kulovité konkrece byly podobně jako jinde úplně bez zkamenělin. Některé zkameněliny jsou žlutě, hnědě nebo krvavě kyslícníkem železitým zbarvené, jinak celkem dobře zachovalé.

Kuličky tyto nacházejí se též v polích okolí Čekova, jakož i jak známo u Siré, Volduch, Oseka atd.

V konkracích z Čekovského rybníka zjistil jsem tyto zkameněliny:

Trilobiti.

Dalmania atava Barr. — Vyskytuje se zde z trilobitů nejhojněji, jmenovitě pygidia, hlavy a střední části těla; úplné exempláře nezjištěny.

Dalmania sp. — Jedna hlava.⁷⁾

Placoparia Zippi Boeck sp. — Hlavy, střední části těla; též i jeden malý stočený exemplář a jeden malý pěkně zachovalý hypostome.

Lichas incola Barr. — Jedna dobře zachovalá hlava.

Ogygia desiderata Barr. — Jedno pygidium.

Ogygia sp. cf. *desiderata* Barr. — Jedna hlava asi o dvě třetiny menší, než jak ji Barrande popisuje a vyobrazuje. (Syst. Sil. Vol. I. Suppl. Pl. 4. obr. 1.)

Asaphus alienus Barr. — Část pygidia.

⁶⁾ KREJČÍ — HELMHACKER: Vysvětlení geologické mapy atd.

Iliaenus Katzeri Barr. — Jedno pygidium s částí těla.

Iliaenus sp. — Jedno stlačené pygidium, a část těla jednoho exempláře.

Calymene pulchra Barr. — Dvě pěkně zachovalá pygidia.

Calymene Arago Barr. — Jedna menší hlava a část těla a hlavy jednoho většího exempláře.

Trinucleus Reussi Barr. — Jedna dobře zachovalá hlava.

Aeglina prisca Barr. — Jedna hlava a pygidium s částí těla.

V konkrétních cekovských jsou dosti hojným zjevem i známé shluky, jež Barrande „*Oeufs d'origine indéterminée*“ nazývá a zobrazuje. (Syst. Sil. Vol. I. Suppl. Pl. 18, 35.)

Ostracodi.

Primitia bohémica Barr. — Dosti hojná.

Pteropodi.

Hyalithes cinctus Barr. — Dosti hojný.

Hyalithes ceres Barr. — Jeden exemplář.

Conularia nov. sp. — Jeden exemplář 65 mm dlouhý a 20 mm široký. (O zajímavém tomto kusu promluveno bude později v obšírnější studii o nových zkamenělinách pásma d₁₇ středočeského spodního siluru.)

Brachiopodi.

Orthis (Orthostrophia) socialis Barr. — Dva exempláře.

Orthisina moesta Barr. — Dosti hojná.

Lingula sp. — Jeden exemplář.

Gastropodi.

Simulites Sowerbyi Perner var. *evoluta miki*. — Jeden exemplář.

Oxydiscus (Cyrtodiscus) nitidus Barr. sp. — Několik kousků.

Pleurotomaria viator Barr. — Jeden exemplář.

Cephalopodi.

Orthoceras sp. — Nezřetelný otisk jednoho většího kusu.

*Lamellibranchiati.**Nucula bohemica* Barr.*Graptoliti.**Graptolithus avus* Barr.

Ze seznamu tohoto vysvítá, že veškeré tuto uvedené zkameněliny, až na nový druh *Conularie*, vyskytují se skoro ve všech dosud známých nalezištích tak zvaných osecko-rokycanských kuliček. Barrande také tytéž zkameněliny vesměs od Oseka uvádí.

Praha.

V několika kouscích temné slídnaté břidlice pásma D-d₁₇, jejíž vrstvy při nedávném kopání základů budov v Nerudově (= Ostruhové) ulici na Malé Straně byly odkryty, a která mi byla panem prof. Jahnem zaslána, zjistil jsem pouze tyto zkameněliny:

Placoparia Zippei Boeck sp.*Acidaspis Buchi* Barr. — (Úplný, krásně zachovalý exemplář.)*Iliaenus Salteri* Barr.*Strophomena primula* Barr.

Petrografický charakter této břidly jest týž, jaký vykazuje břidla profilu nádraží Františkova v Praze, jakož i Ejpovice, Lhotka a Přílepy.⁷⁾

Ejpovice.

V minulé své zprávě o fauně z černých břidlic ejpovických,⁸⁾ uvedli jsme celkem 23 zkameněliny, jichž počet poslední zásilkou nového materialu p. prof. C. ryt. Purkyně je o několik druhů rozmnožen.

Jsou to druhy následovní:

⁷⁾ V nedávno vyšlé studii Počtově o geologii Prahy nečiní se však žádné zmínky o výskytu vrstev pásma D-d₁₇ na Malé Straně. (Věstník král. české spol. nauk 1904.)

⁸⁾ Weitere neue Beiträge zur Kenntnis der Fauna des böhmischen Untersilurs etc. (Verhandlungen d. k. k. geolog. Reichsanstalt 1902, Nr. 2. S. 61.)

Trilobiti.

Dalmania oriens Barr. — Jedna hlava. Barrande uvádí a vyobrazuje druh tento z kolekce Scharyho od sv. Dobrotivé. (Syst. Sil. Vol. I. Suppl. Pl. 14. obr. 22—26).

Pteropodi.

Conularia bohemica Barr. — Dva úlomky s dobře zachovalou strukturou. Známa z různých nalezišť pásma d₁ až d₄.

Brachiopodi.

Lingula trimera Barr. — Jeden exemplář; Barrande uvádí druh tento od Sv. Dobrotivé.

Strophomena primula. — Jeden exemplář. Známa taktéž z předešlého naleziště.

Mimo to nalezena ještě jedna pěkně zchovalá část článku stvolu nějakého *crinoidea* nového druhu, o němž bude podrobněji na jiném místě promluveno. Jinak zastoupeny jsou v posledním materialu i ony ostatní druhy zkamenělin, ve výše zmíněné práci již uvedené.

Zajímavost jest, že vedle *Placoparia Zippei* vyskytují se hojně hlavy *Dalmania atava*, jakož i četná, dobře zchovalá pygidia *Aeglina rediviva*. V břidle ejpovické vyskytují se též ony známé podlouhlé konkrerce, podobného tvaru jako u Lhotky, jenže daleko ne v takovém množství, jako přichází v tomto posledním nalezišti.

Fauna od Ejpovic vykazuje dnes celkem 28 druhů zkamenělin. Z profilu nádraží Františkova známo je dosud 12 druhů a ze Lhotky 35 druhů. Z nedávno popsaného nového naleziště zkamenělin pásma d₁, u Rokycan, v břidle poněkud petrograficky odchylného rázu než jaký vykazují shora jmenované lokality, určil Iserle 29 druhů zkamenělin.⁹⁾

⁹⁾ Zpráva o novém nalezišti fauny v břidlici pásma D-d₁, u Rokycan. (Věstník král. české spol. nauk. 1903)

